

LLIBRES

Ramon Arnabat i Raquel Castillero

LA MARGARIDOIA: 100 ANYS D'HISTÒRIA (1902-2002)

Ed. Societat Coral i d'Esbarjo "La Margaridoia".
Santa Margarida i els Monjos 2002.

L'estudi de la història de casa nostra en temps contemporanis passa, evidentment, per l'anàlisi de l'associacionisme, un fenomen que, especialment en el seu desenvolupament en petites poblacions de l'àmbit rural, no sempre resulta fàcil d'estudiar com a resultat sovint de la manca de dades o de documentació, una conseqüència evident del seu caire popular i quotidià.

L'escaiença del centenari de la fundació de la societat de Santa Margarida i els Monjos va donar motiu, però, per a la publicació d'aquest opuscle, just de 23 pàgines, on es concentren totes les referències que ha estat possible aplegar al voltant de la vida de l'entitat, així com alguns documents gràfics de temps reculats. El més significat és, però, la labor d'ubicació en l'entorn històric i social de cada moment d'aquesta població penedesenca, una tasca atenta que ens permet entendre motius i justificacions de la labor d'una entitat de base dedicada al cant coral.

Com passa amb tantes altres del nostre Penedès, la seva fundació té precedents en entitats semblants i, després d'uns inicis difícils, troba la seva embranzida a les dècades dels anys 20 i 30, etapa a la qual seguirà la seva pràctica desaparició en la primera postguerra amb la pèrdua del patrimoni i dels arxius musicals. Tot i això, Arnabat i Castillero esmenten com es va mantenir una activitat a partir dels anys cinquanta que justificaria finalment la refundació de l'entitat el 1960,

altra volta dins els paràmetres claverians, amb el complement d'activitats teatrals i especialment de les projeccions de cinema. Una labor que també davallà en el seu moment i que és exemple dels profunds canvis culturals de les darreres dècades a l'entorn dels quals la Margaridoia ha tingut també empentes i davallades fins a arribar als moments actuals. El volum es clou amb una llista cronològica de tots els presidents de l'entitat.

J. M. L.

Ventura Sella i Barrachina (*)

JOAN DURAN I FERRET. BIOGRAFIA D'UN SOCIALISTA HISTÒRIC CATALÀ

Ed. El pati blau. Sitges.

Em plau especialment que hàgiu volgut convidar-me aquesta tarda en aquest històric espai del Retiro sitgetà –que és, per cert, un dels protagonistes del llibre del qual avui parlarem– per presentar una publicació del professor Ventura Sella i Barrachina, que és així com molts l'han conegut en la seva faceta de docent de la llengua llatina al vilafranquí Institut Eugeni d'Ors. Circumstàncies de la vida van fer que no el poguéssim tenir de mestre i que qui, a Barcelona, m'introduís de veritat en l'estimació de la llengua llatina fos l'escolapi pare Salvador Salitjes, que una colla d'anys abans havia estat un dels pilars de l'Escola Pia a Vilanova. De forma que haig de dir que crec que vaig coincidir amb Ventura Sella per primera vegada el 15 de maig de 1977 al castell de Sant Martí Sarroca en l'acte de fundació de l'Institut d'Estudis Penedesencs, en farà el mes vinent –ai, las!– vint-i-sis anys. Ell hi anava de la mà

d'aquesta entitat vostra tan emblemàtica que és el Grup d'Estudis Sitgetans, jo del Museu de Vilafranca. Des de llavors vam mantenir un cert contacte, durant una temporada a través del seu company de docència, l'enyorat Ramon Puigcorbè, o de Xavier Sabaté, també professor de llatí i company d'algunes de les meves facècies des dels anys infantils. Haig de reconèixer que des de llavors en alguna ocasió he empipat l'amic Ventura amb consultes llatines tot intentant justificar el caire rovellat, per no voler reconèixer que aniquilat, dels meus coneixements de la llengua de Ciceró.

La sorpresa va ser meva quan els responsables de l'editorial sitgetana El Pati Blau em van demanar que volgués ser aquesta tarda aquí per presentar aquesta edició: *Joan Duran i Ferret. Biografia d'un socialista històric català*, treball guardonat el 1982 amb el premi que porta el nom del biografiat, premi instituït, com no podria ser d'altra manera, pel Partit dels Socialistes de Sitges. El primer que se m'acut dir-vos és que haver hagut d'esperar tots aquests anys per veure aquest estudi en lletra impresa ens permet tornar a fer actualitat de la figura de Duran i Ferret, un home que hauria de ser referent permanent de la vostra població, tot i que aquestes coses ja sabem que són molt boniques de dir i molt impossibles de mantenir, però que ara ens convé que torni a estar d'actualitat.

Si els nostres són temps d'agitació, de desconcert, de descrèdit de persones i institucions, temps en els quals les condicions econòmiques semblen haver-se imposat als valors socials, sense ni tan sols haver-ho de justificar, amb el desvergonyiment de qui creu que es dirigeix a una comunitat de mesells disposada a aplaudir a qui sap proclamar-se el bo de la història i el defensor d'uns valors que en diu democràtics. Així les coses, quan acabeu de llegir aquesta biografia de Duran i Ferret, pregunteu-vos si no ens caldria, ara i avui, a cada

vila un home com ell, una persona disposada a impulsar i mantenir sense defallir mai els valors del benestar social des de l'exigència del sentit democràtic.

Joan Duran i Ferret va ser –els que no el coneixíem ho descobrim ara, amb sorpresa i admiració, de la mà del complet treball de Ventura Sella– un home compromès amb el seu temps i amb els ideals del socialisme, més que mai els dels fundadors del Partido Socialista Obrero Español, des de Pablo Iglesias fins a Julián Besteiro o Francisco Largo Caballero, que sabem que van fer estada a casa de Duran i Ferret. No és pas fàcil d'explicar: des de les pàgines d'aquest llibre, però, es percep, sense que es digui específicament, que els socialistes de la generació de Duran i Ferret eren homes formats –tot i que sovint sense una formació acadèmica notable– en un ideari de fraternitat, de justícia social i treball per a la comunitat que va caracteritzar la labor del socialisme durant gairebé mig segle, fins a la desfeta del 1939. Persones d'una constància i una integritat moral, d'una claredat de conviccions i persistència d'ideals que ara sembla difícil trobar.

Aquesta és per a mi una de les grans virtuts d'aquest llibre, des de les pàgines del qual Ventura Sella aconsegueix transmetre'ns no sols les referències concretes de la biografia i la labor del personatge, sinó també l'ambientació, l'espiritualitat que guiava el seu tarannà i la seva labor al Partit Socialista sitgetà, a la seva gran creació que va ser la Casa del Poble, a la Unió General de Treballadors, a l'Instituto Nacional de Previsión i a la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis de Catalunya i Balears i, especialment, a una colla de consistoris municipals.

Permeteu-me una anècdota que té a veure amb el tema. Hi havia a Vilafranca un personatge que en els anys del franquisme va ser nomenat regidor de la Casa de la Vila, a dit, com es feien les coses en aquells anys, sense

voler-ho ni desitjar-ho. Hi va anar el dia de presa de possessió i no va tornar als plenaries municipals fins al dia que es va acomiadar el consistori del qual formava part. A algú de la premsa local, potser amb caire sorneguer, se li va acudir preguntar-li com havia estat la seva experiència municipal, i l'home no se'n va estar de manifestar que havia estat molt cansat, que hi havia molta feina. Mireu, amb Joan Duran i Ferret passa ben bé tot al contrari, el trobem sempre en posició minoritària als consistoris, i li ofereixen com qui diu la darrera de les feines del cartipàs municipal, però Duran és un home que no para, un veritable corcó que sempre hi diu la seva, que es preocupa per les coses grans o petites de la població i que no s'està de manifestar els seus punts de vista o la seva oposició a determinades iniciatives, tot i saber que la seva perspectiva no sempre serà tinguda en compte, de forma que bé es pot dir que, tot i ser el darrer a l'Ajuntament de Sitges –i també a fora d'ell–, va fer més feina que el primer, a més de sovint haver de posar pau, ordre i seny entre les faccions enfrontades, que sovint –escriu Ventura Sella– no eren altres que els de la pugna entre el Prado i el Retiro.

Remarquem la magnífica tasca realitzada per Ventura Sella en aquest llibre, una constant tasca de recerca que es manifesta a les pàgines del llibre en una exposició atenta, minuciosa, especialment detallada en l'àmbit de l'actuació municipal de Duran i Ferret. En definitiva, el resultat d'haver realitzat una atenta recerca a l'arxiu familiar, als llibres d'actes de la Casa de la Vila, a l'Arxiu Municipal, a les pàgines de *L'Eco de Sitges* i en altres fons i publicacions, com a resultat de la qual va ser possible retrobar l'únic llibre escrit per Duran i dedicat al programa obrer agrícola a Catalunya, llibre del qual ara hi ha còpies a la biblioteca i al Partit Socialista de la vostra vila.

D'aquesta detallada labor de recerca, en surt aquest volum, que no pretén endinsar-se

en l'anàlisi del socialisme sitgetà en el seu temps, ni fa lectures de la realitat sociopolítica de la vila de Sitges al darrer terç del segle XIX i el primer del segle XX. Ventura Sella es dedica a fer una biografia, tot combinant els criteris cronològics amb els temàtics, i a fer aportació d'una munió de dades que, sens dubte, agrairan aquells que vulguin estudiar la història del Sitges contemporani, en la qual Duran i Ferret té un evident pes específic, o els que s'interessin pel desenvolupament i la concreció de l'ideari i la labor del socialisme al nostre país.

A destacar, però, que l'aportació de dades fa de l'obra un llibre de consulta, però, realitzat per la mà sàvia de qui en sap i és bon coneixedor de la llengua, no li treu un caire de llibre de lectura agradable i cordial, talment com una passejada per una vila sitgetana que no és ben bé la d'ara, una vila que anava conformant la perspectiva que ara li dona una identitat ben pròpia, però que encara es configurava com a població de pagesos i pescadors, amb l'obrerisme vinculat a les fàbriques de sabates i al treball a la cimetera de Valcarca. Una vila en la qual els tècnics encara no havien fet la seva aparició a la Casa de la Vila de Sitges, com tampoc a totes les altres del nostre país, i les coses de la població, els fets menuts com la lluita contra el joc, o els esdeveniments de transcendència, es podien resoldre sense tecnicismes ni estudis gruixuts com passa ara; un temps en el qual la Casa de la Vila es podria dir que es feia càrrec de la població i aconseguia portar-la per camins de progrés tan sols amb bona voluntat i incansable constància, tal com ho va fer, dins i fora del municipi, Duran i Ferret, un home conscient de les seves possibilitats i coneixedor de la labor que podia realitzar en el seu entorn natural.

Sortosament és aquest espai, la vila de Sitges, el Garraf i tot el Penedès que avui torna a retre-li reconeixement com ho va fer el 1981 en homenatjar-lo i dedicar a la seva memòria

un espai a la via pública. Ara ho fa, però, d'una manera més duradora, des de les pàgines d'un llibre que, somniadors com són, voldríem que fos eina d'aprenentatge i coneixement per a les noves generacions de sitgetans i per a tots aquells penedesencs que fins ara no havíem tingut l'oportunitat d'acostar-nos a la figura de Joan Duran i Ferret, aquell que, com afirma Ventura Sella en cloure les pàgines del volum, va ser "un home bo, íntegre i intel·ligent, que nasqué i morí a la vila de Sitges i que treballà en moltíssimes tasques i va tenir sempre com a fita el bé i la millora de les classes socials humils".

Permeteu-me així que us felicit, a la gent d'El pati blau, per haver fet possible aquesta edició, i especialment la meva enhorabona, en nom propi i de l'Institut d'Estudis Penedesencs, a l'amic Ventura Sella i Barrachina per haver-nos donat aquest excel·lent estudi biogràfic que, tant de bo, fes entendre a les noves generacions aquell esperit i sentit de la vida entesa com un treball a la comunitat que sempre va identificar la labor de Duran i Ferret.

J. S. i B.

(*) Parlament de presentació del llibre al Retiro de Sitges el dissabte 12 d'abril del 2003.

**Antoni Pineda, Joan Vidal, Núria Fonóll,
Xavier Martínez i Francesc X. Puig Rovira**

HISTÒRIA GRÀFICA DE CUBELLES 1970-2000

Ed. Grup d'Estudis Cubellencs. Amics del
Castell.

Pineda i Vidal van ser ara fa uns anys els autors de la *Història gràfica de Cubelles 1900-1970*, que ara té continuïtat. Aquest és un llibre que encara s'ha de definir, un d'a-

quells vins joves que esperen pacientment el pas del temps que els donarà maduresa i plenitud. Un complement de la labor feta amb anterioritat i en la qual ja hi ha una colla d'àmbits, com són especialment els polítics i els urbanístics, que apleguen aspectes, per exemple els de la transició, que formen part d'una etapa de la nostra història. Altres són més recents, gairebé com qui diu semblen d'ara mateix, però sovint el temps ens enganya i allò que ens sembla tan actual per a les noves generacions pot ser ja un fet amb transcendència, un fet o un detall gairebé desconegut.

D'aquí la importància d'aquest treball tan magníficament editat amb el suport de l'Ajuntament de la població, de Caixa Penedès i de l'empresa R.P., un recull de dades, que poden semblar sovint minúscules, però aplec a la fi que, amb el pas dels anys, ha de moure no a l'estudi i a l'observació, que és al que mou ara, una observació que té també components de record, talment com d'un àlbum familiar, sinó que mourà a la consulta, a la recerca i a la interpretació d'un passat que ara no ho és, proper en excés, una feina, bona feina, feta de cara al futur.

J. M. L.

Mn. Ramon Català i Güell (*)

QUARANTA ANYS A LA PARROQUIA D'OLIVELLA. ANÈCDOTES I VIVÈNCIES D'UN RECTOR RURAL

Edició de l'autor i l'Ajuntament d'Olivella.
2003.

Em plau veritablement que aquest vespre m'hàgiu volgut convidar, i sobretot que hagi pogut venir mossèn Ramon Català, protagonista i culpable absolut d'aquesta celebració d'avui en aquest espai, per dir quatre coses

sobre aquest llibre que amb el seu títol ja ho explica gairebé tot, *Quaranta anys a la parròquia d'Olivella. Anècdotes i vivències d'un rector rural*. El cert és que a l'Institut d'Estudis Penedesencs, i a Òmnium Cultural també, vam rebre suggeriments de persones que coneixien el llibre i que ens demanaven d'organitzar un senzill acte de presentació, que no per senzill deixarà de ser menys entranyable. I si cal renyarem el seu autor per no haver vingut abans a presentar el llibre a Vilafranca, que el volum va ja per la segona edició. El proper llibre que escrigui, mossèn, faci el favor de venir a presentar-lo, que Vilafranca també és a casa seva.

D'entrada, dir que el goig ha estat poder llegir el llibre perquè és un volum que traspu vitalitat i amor a la vida per arreu. Mn. Català és, ben certament, d'aquelles persones que creuen en les persones, de forma que us puc confessar que tot just acabat de llegir-lo –i explicaré que em va atraure tant, que la seva lectura va ser impulsiva, d'aquelles de no deixar el llibre ni un moment–, en cloure la darrera pàgina, em va venir al cap aquella dita que assegura que moltes persones fent coses petites són capaces de fer canviar el món. Mn. Ramon ha posat cada dia un granet de sorra en la vida de la comunitat d'Olivella, un granet de sorra cada dia des de fa quaranta anys, el granet de sorra de tota una vida que demostra una persistència inalterable, disposada sempre a fer bona feina, com quan es va entossudir a portar l'electricitat al poble i cada dia per altre era a les oficines de l'empresa subministradora.

Crec que s'ha de remarcar també que aquest llibre és un magnífic retrat des dels anys seixanta cap aquí, un dibuix de la nostra terra fa quaranta anys, just quan el desenrotllament agreujava el despoblament rural, l'èxode cap a les fàbriques i els suburbis de les ciutats. Vet aquí un testimoniatge de records de primera mà que d'aquí uns anys ha de ser font de recerca i estudi en la temàtica

demogràfica, però també testimoniatge històric i sociològic d'un temps i un país en el qual un indret com Olivella –i el tema, amb sensibilitat, només apareix apuntat en el llibre– tenia l'amo del poble, el propietari principal, i mitja dotzena de propietaris que habitualment no hi vivien, però que tenien qui els cuidava la hisenda.

La contrapartida dels que van haver de marxar és la voluntat de revitalitzar la vida en un poble, tot i que fos petit i no tingués gairebé ni els serveis bàsics, per no tenir no tenia edifici de l'Ajuntament, sinó que es feien servir unes golfes on hi havia també un armari ple de medicaments que deixava el metge quan feia visita, i el senyor rector, atenent les indicacions mèdiques per via telefònica, feia gairebé de... practicant. Caldria dir que aquesta reivindicació de la vida senzilla i de la necessitat de persistir en l'indret ha estat el que ha salvat molts indrets del Penedès com el d'Olivella, que en cas contrari potser hauria acabat com quatre cases perdudes en alguna de les urbanitzacions que es van anar construint. Com el turisme, les urbanitzacions rurals de segones residències de famílies obreres del cinturó de Barcelona són també una de les característiques que han definit la història de molts indrets del nostre Penedès a la segona meitat del segle XX.

Tot plegat, les pàgines del llibre constitueixen un anecdotari, ple de bonhomia i de sapiència, la sapiència de saber prendre's la vida amb una certa filosofia, però tampoc acceptant-ho tot, sinó intentant aprofitar les possibilitats de cada moment amb un cert to fins i tot murriesc, allò que en diríem una certa dosi de punyeteria.

A les seves pàgines, en capítols breus de caire monogràfic, acompanyats de fotografies molt boniques i excel·lentment impreses, una bona colla d'elles en color, hi trobareu la

veu d'un autor que mostra un bon domini de la llengua col·loquial, talment com la seva manera de parlar, jo diria que ben bé pot ser el resultat de quaranta anys de fer sermons, i sermons als pagesos, que no és broma. Un discurs que sovint cerca la complicitat del lector, del lector d'ara, de l'any 2003, que coneix quin ha estat el final d'aquella història dels anys seixanta i que, al mateix temps, se suposa que és coneixedor de quins eren els paràmetres més significatius de la vida rural en aquells anys.

D'això que dic, en podríem posar molts exemples, però jo voldria llegir-vos un passatge de la pàgina 130 que n'és un excel·lent exemple.

D'aquí una setmana, el dia 8 de desembre, Mn. Ramon celebrarà els 49 anys de dedicació sacerdotal, enhorabona, que a l'hora de la veritat de 49 a 50 només en va un. 49 anys de servei a la comunitat cristiana, dels quals més de 40 a Olivella, a la parròquia de sant Pere i sant Fèlix, evidentment un patronatge així ha de ser tot un honor per a un vilafranquí format a l'escolania de Mn. Maideu.

Així doncs, han estat més de quaranta anys, i aquest llibre n'és un testimoniatge feient, de servei a la comunitat, que en una comunitat tan petita com la d'Olivella no sols vol dir pare i pastor, sinó també taxista, promotor de millores constants al poble, transportista de verdures i de pageses que anaven al mercat, practicant d'atencions mèdiques i d'urgències físiques, a banda de les espirituals, guia local de turistes suecs que volien conèixer un poble i un capellà rural. Però també professor de religió als instituts de Vilanova, director de la coral de Sitges, sacerdot de l'ermita del Vinyet on tants ens hem casat. I encara viatger infatigable, no sols per anar a portar un vehicle d'aquests de tot terreny a un missioner al centre del continent africà, sinó també com a persona que no renuncia a conèixer el món, perquè el

món és gran, però alhora és tan petit com el d'Olivella.

Jo crec que és Mn. Ramon qui ens ha de parlar, de manera que no diré res més. Tan sols remarcar que tinc el convenciment que un llibre com aquest és el que tothom, quan ja comença a tenir una edat, hauria d'escriure si, com en el cas de Mn. Ramon, la vida li ha estat tan generosa com ell ho ha estat i ho és amb tots els que l'envolten. Aquí teniu, doncs, el llibre de tota una vida, i això, no el llibre sols, sinó tota la vida de servei als altres que hi trobareu a les seves pàgines, és una cosa que mai li podrem agrair prou.

Lloa't sia Déu, Mn. Ramon, moltes gràcies!

J. S. i B.

(*) Paraules pronunciades en l'acte de presentació del llibre a Vilafranca del Penedès, el 28 de novembre del 2003.

Francesc X. Puig Rovira

DICCIONARI BIOGRÀFIC DE VILANOVA I LA GELTRÚ. DONES I HOMES QUE HAN FET HISTÒRIA

Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. 2003.

Heus aquí un treball monumental, en més de quatre-centes pàgines de format ampli i lletra menuda, d'aquells que no es poden enllestir en quatre línies de ressenya com aquestes que ara esteu llegint, potser perquè a l'hora de la veritat aquest serà un volum que, amb tots els seus defectes i virtuts, esdevindrà manual de referència durant molts anys i quan hom pensi en algú relacionat amb Vilanova recordarà l'obligada consulta de l'amplíssim treball de Francesc Xavier Puig Rovira. Aquest diccionari aplega per ordre alfabètic la biogra-

fia d'una munió de personatges de tots els temps fills de la vila, residents en ella o que hi han estat directament relacionats, en cada cas amb unes mínimes dades introductòries, una imatge si existeix, i la indicació de les referències bibliogràfiques més essencials. Cal destacar també els prou interessants apèndixs sobre els alcaldes del segle XIX i XX, diputats, jutges, secretaris, notaris i rectors, i també la classificació dels biografiats per àmbits d'activitat, una amplíssima ressenya bibliogràfica, i l'imprescindible índex onomàstic final.

Obra més de consulta que de lectura, la seva síntesi, amb explicació de la metodologia de treball emprada, és al text introductori, que realment és el que paga la pena de llegir amb deteniment, la resta queda per a la consulta i l'ampliació d'allò que en podríem dir la cultura general vilanovina. A l'hora de la veritat, però, és fàcil adonar-se que estem davant d'una obra metòdica, sòlida i rigorosa, resultat d'una labor pacient d'anys, i que no té a nivell de Penedès històric cap precedent que permeti la comparança, ni tan sols aquell volum de Manuel Benach i Torrents *Els vilafranquins del segle XX* que mostra, en la comparança, una colla de dèficits que s'inicien en la mateixa metodologia i objectius de l'obra.

Però també és igualment cert que les obres d'aquest contingut i envergadura són, en especial, en un temps com el nostre tan amic dels personalismes, un motiu per a la polèmica de poca volada rere allò dels que hi són i els que hi haurien de ser. De forma i manera que, a banda de la felicitació pel treball realitzat, hi ha d'haver el reconeixement a l'autor i a l'editor per la gosadia d'haver tirat endavant la singular iniciativa de treure a la llum aquest treball del qual haurem de parlar durant molt de temps.

J. M. L.

AADD. Josep Colomé (coordinador)

DE L'AIGUARDENT AL CAVA. EL PROCÉS D'ESPECIALITZACIÓ VITIVINÍCOLA A LES COMARQUES DEL PENEDES- GARRAF

Ed. Ramon Nadal. "El 3 de Vuit". Vilafranca del Penedès. 2003.

Iniciativa certament ambiciosa la d'intentar sintetitzar en tres-centes pàgines la història vitivinícola del Penedès en els seus diversos àmbits, d'aquí que el treball resulti, tot i les suposades prevencions de qui l'ha coordinat, de caire desigual, de forma que el resultat és més interessant com a volum de divulgació i aplec de treballs diversos que no pas com a visió de conjunt.

Per altra banda, cal entendre que el llibre no era un exercici fàcil i que la descripció de la realitat històrica havia d'incloure capítols que són molt lluny de les gloses hagiogràfiques. En aquest sentit, el volum passa de puntes sobre temes com el de l'afegit d'esperit als vins que anaven a Amèrica —única forma per resistir les inclemències del viatge—, les manipulacions amb colorants, o l'anomenada "xaptalització".

Un capítol a banda creiem que havia de merèixer el paper de Vilafranca com a centre de comercialització de vins d'arreu de l'Estat a través dels magatzems vilafranquins. Tot i això el treball de Raimon Soler ofereix una perspectiva panoràmica que, vist des de fora, ofereix un conjunt d'interessants observacions sobre l'evolució del sector. Al seu costat cal remarcar la perspectiva teòrica del tema de la tinença de la terra que exposa Josep Colomé, així com les perspectives socials del tema empresarial i obrer que saben sintetitzar Jordi Planas i Ramon Arnabat, amb el complement ben interessant del coo-

perativisme que de la mà d'Antoni Saumell clou el volum.

Estem davant el que és un llibre de consulta bàsica, un punt de referència que, a hores d'ara, ja començava a ser imprescindible en la bibliografia de casa nostra, tan donada a

les monografies molt específiques. Aquest no és el llibre de la història de la vinya i el vi del Penedès, però suposa una aportació ben significada, una fita remarcable en la historiografia vitivinícola penedesenca.

J. S. i B.